ספר הקנה — דיני חמץ בפסח ומצה

דיני חמץ בפסח ומצה

ועוד נפנה לפן אחר ונדבקים לפסח כי צריך בדיקה מנין דנשים אוכלות הפסח א"ל מצות אוכלות פסח נמי אוכלות, אל"ר פסח ומצות מ"ע שהז"ג הם ונשים פטורות, אל"ב כבר אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות ואמרינן כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה והני נשי הואיל ואיתנייהו בבל תאכל איתנייהו בקום אכול, א"ל ר' וכי אית לך עדות לומר שלזה ההיקש בא אדרבא לא בא אלא להתיר לנשים לאכול חמץ בפסח מה יש לך לומר השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אין זה הדבר אלא היכי שאין לך היקש אבל היכי שיש לנו היקש לא השוה אותם והכא אית לנו היקשה כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ והני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול ליתנהו בבל תאכל חמץ, אל"ב לכן כתיב כי כל אוכל מחמצת לרבות אשה שלא תקיש לפוטרה מאכילת חמץ והשתא דחייבת שלא לאכול חמץ נקיש בענין לחייבה באכילת מצה

אל"ר אתה רואה בעיניך פרכא שהוציא ר' אליעזר בעולם אמר גבי פסח גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקטן שנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית והנה זה גוי וזה ערל ואוכלים בפסח הפך גזירת התורה ואתה אומר איצטריך כל לרבות נשים באכילת חמץ ומה שהשוה הכתוב אשה לאיש אינו מועיל במקום היקשא, ולדבריו נשים פטורות מלאו דלא תלבש שעטנז דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך כל שישנו בגדילים תעשה ישנו בלא תלבש והני נשי הואיל ואינם בגדילים ליתנייהו בלא תלבש מה תאמר השוה הכתוב אשה לאיש במקום היקשא לא אמרינן, ועוד אשה שאכלה את הפסח נא ומבושל לא תחייב דכתיב לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כ"א צלי אש כל שישנו בצלי אש ישנו בבל תאכל נא ומבושל והני נשי הואיל וליתנייהו בצלי אש ליתנייהו בבל תאכל נא מה יש לך לומר השוה הכתוב וכו' במקום היקשא לא אמרינן וא"כ אנה תמצא קראי בכל א' מאלה לבטל ההיקשות כמו כל מחמצת שביטל היקש של חיוב אכילת חמץ, אלא ע"כ הוא דכל היכי דאיכא היקשא לחיוב ומתהפכת לפטור לחיוב מקשינן לפטור לא מקשינן ולעולם השוה הכתיב אשה לאיש אפי' במקום היקשא אמרינן וא"כ להקיש כל שישנו בקום אכול לא תאכל כל למה לי, ועוד לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות בשלמא לר' שמעון איצטריך להסמיכן להקיש ולומר בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ בשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ שפיר דאתא לאשמעינן דאסור באכילת חמץ מבערב אלא למ"ד נסמכו חמץ ומצה כדי להקיש לחייב האשה באכילת מצה למה נסמכו בלאו הכי חייבות, הלא חנוכה ופורים מדרבנן ומ"ע שהז"ג ומשום דאף הם היו באותו הנס חייבות ה"נ נימא חייבות משום דאף הם היו באותו הנס, ועוד לר"ש מי ניחא והלא היקשא מהופכת היא דא"כ לדבריו יאמר שבעת ימים תאכל עליו מצות לא תאכל חמץ אבל עתה הו"ל היקשא מלמטה למעלה וכל היקשא כזו לאו היקשא הוא דלכן לא איצטריכו קרא בהיקשות המהופכות כי לאו היקשות הם מ"מ יקשה מדר' אליעזר דאי לאו כל היה מקיש מלמטה למעלה, ואפשר ר' שמעון סבר ליה כר' אליעזר מ"מ קשה לו שאר היקשות נמי נקיש מלמטה למעלה כעין נא ומבושל וכ"ת אין ה"נ א"כ קרא לבטל מנין כמו שבא כל ובטל, וראה והבן ר' ענין גדול ר' יהודא ור"ש אחים חביבים מיעקב אבינו ואין אחד מסייע לאחיו אבל הם חולקים מחלוקת גדולה שאמרה משנה שלימה חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר בלאו בתוך זמנו עובר בלאו וכרת דברי ר' יהודא פירוש לפני זמנו מו' שעות עד שתחשך לאחר זמנו משעבר הפסח באלו הב' זמנים עובר בלאו תוך זמנו דהיינו כל ימי הפסח עובר בלאו וכרת, ור"ש אומר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר כלום בתוך זמנו עובר בלאו וכרת ונושא ונותן ואומר מנין לחמץ מו' שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ דברי ר"י א"ל ר"ש וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר שבעת ימים תאכל מצות א"כ מה ת"ל לא תאכל עליו חמץ בשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ ושואל א"כ מ"ט דר"י ומשיב תלתא קראי כתיבא לא תאכל עליו חמץ כל מחמצת לא תאכלו ולא יאכל חמץ חד לתוך זמנו וחד לפני זמנו וחד לאחר זמנו, ור"ש חד לתוך זמנו וכל מחמצת מבעיא ליה לכדתניא מחמצת אין לי אלא שנתחמץ מאליו נתחמץ מחמת ד"א מנין ת"ל כל מחמצת, ולא יאכל חמץ איצטרך לר"י הגלילי מנין לפסח מצרים שלא היה נוהג אלא יום אחד, מדכתיב לא יאכל וסמיך ליה היום אתם יוצאים, ור' יודא נתחמץ מד"א מדאפקיה כל מחמצת ל"ש בין מעצמו בין מדבר אחר, דר"י הגלילי סמוכים לא דריש, אמר ממנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה ת"ל לא תאכל עליו חמץ דברי ר"י, א"ל ר"ש וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר שבעת ימים תאכל מצות, ור"י האי לקבעו חובה בזמן הזה הוא דאתי פירוש לא בא הכתוב שבעת ימים תאכל מצות להקיש איסור חמץ

למצות אכילת מצה אלא להקיש אכילת מצה לאכילת חמץ ולומר כל זמן שמוזהר באכילת חמץ חייב באכילת מצה ואפי' בזמן הזה דליכא פסח שלא תאמר מצה תלויה בפסח היקישן הכתוב שתלוי בחמץ, ור"ש חובה לדורות מנ"ל אמר לך מבערב תאכלו מצות פירוש שאחר שאמר על מצות ומרורים יאכלוהו משמע חובת המצה בערב א"כ בערב תאכלו מצות לדורות איצטריך, ור"י אמר לך בערב תאכלו לטמא ושהיה בדרך רחוקה איצטריך דאי לאו קרא ה"א הואיל ופסח לא אכיל מצה נמי לא אכיל קמ"ל

ור"ש אמר לך הואיל וערל אוכל מצה מדכתיב כל ערל לא יאכל בו ואמרינן בו אינו אוכל אבל מצה ומרור אוכל א"כ טמא לא גרע ממנו, רבי למען השם ראה איך עברו מצוויו של יוסף אחיהם שאמר להם אל תרגזו בדרך בדרכה של תורה ושמא הדין עמהם כי המוצא מציאה שמח עליו ובהיות עמו חבר חולקין מי יקחנה ושמעון היה גדול מיהודא ולא חלק לו כבוד בעבור שהיה יהודה מלך, ור' יודא אם לא תיבת עליו דכתיב גבי מצות קא יליף מניה אבל מתיבת עליו דכתיב גבי חמץ לא מצי יליף דקאי אזביחת הפסח וקשה לדבריו לעולם ישתוק מעליו דמצות ומדאיצטרך עליו דחמץ ש"מ אזביחת פסח קאמר דאי לאו אזביחת פסח קאמר לשתוק גם מעליו דחמץ אלא מדאיצטרך עליו דחמץ ש"מ אזביחת פסח קאמר ולעולם עליו דמצות למה לי

ועוד ר' יודא דקאמר עליו אזביחת פסח קאי א"כ נראה מדבריו שהחמץ אסור מתחלת שעה עשירית שאז התחלת זמן זביחת הפסח ואך חלק ל"ל, ועוד ר"ש דקאמר דאמרינן משעה שישנו בקום אכול לחייב הנשים מנין לו, ועוד שהמצה צריך להיות ממין שבא לידי חימוץ מנין לו, אל"ב א"ה יכתוב עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות ללמד אכילה נאמר אכילה במצה ונאמר אכילה בחמץ מה אכילה דחמץ נשים חייבות אף אכילה דמצה נשים חייבות ומה אכילה דחמץ מדבר הבא לידי חימוץ אף אכילה דמצה מדבר הבא לידי חימוץ ומדהוה ליה להרחיקם ולמילף כי ג"ש אינה צריכה סמיכות והסמיכן ש"מ שגם לימוד אחר לימד אימתי איסור אכילת חמץ משעה שישנו בקום אכול מצה

אל"ר אני שב לכלכל דבריהם בדין ובצדק א"כ יכתוב לא תאכל עליו חמץ כי אם מצה שבעת ימים ומדהסמיכן יש לי לומר מה חמץ מדבר המחמיץ אף מצות כן, ומדכתב רחמנא עליו על אכילת פסח קאמר מדאיצטריך לומר כי אם מצה אימת שיאכל מצה לא יאכל חמץ ומבעוד יום אינו רשאי לאכול מצה דהוה ליה כבועל ארוסתו בבית חמיו ולחייב האשה באכילת מצה אע"פ דמ"ע שהז"ג הוא חייבות שאף הן היו באותו הנס ביציאת מצרים וכל ל"ל, וכ"ת נקיש ממטה למעלה ונאמר מי שישנו בקום אכול ישנו בבל תאכל וכו' לא תוכל להקיש כך משום שאני מקיש היקשא מלמעלה למטה ואני אומר כל שישנו בבל תאכל וכו' כי יש לי כח להקיש ולחייב האשה במצה ממה שתקיש לפטור אותה מאכילת חמץ, ואם תאמר מנין לי הכח ג' עומדים עמי חדא דאף הם היו ביציאת מצרים, ועוד כתיב איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ועוד שאני מקיש מלמעלה למטה ואם כן תאכל עליו לגבי מצה וכל לחייב שבתורה, ועוד שאני מקיש מלמעלה למטה ואם כן תאכל עליו לגבי מצה וכל לחייב האשה למה לי

אל"ב אם יכתוב כי אם מצה שבעת ימים מאן לימא דאם זה אינו תלוי

אל"ר פשיטא דתלוי הוא שאין חובה אלא בערב

אל"ב אמת אמרת מכל מקום לאו מצות עשה מי לא כתיב כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ובעבור שאינו עשה שב ואמר יקח אשה, אמר ליה אם כן ע"כ הוא:

הן נראה בעליל לעין כל שכאן חסר מזה הספר שנפסק הדיבור באמצע ולא הגיע לידינו מזה הספר העתקה בכתב רק עד כאן בוודאי מחמת טילטול הגלות נאבדו הכתבים חבל על דאבדין אך זה ה' קווינו לו נגילה ונשמחה בישועתו כשם שזכינו להמציא לידינו המועט מן המצות

ששים המה מלכות

כן נזכה לרב ברכות

להמציא לידינו על כל תרי"ג מצות לקיים אמן סלה:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם: